

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ДОЛЯ РОМАН МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 339.7.02:339.9(043.3)

**ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СПРИЯННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Гончаренко Наталія Іванівна,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри міжнародних економічних
відносин

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Якубовський Сергій Олексійович,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри світового господарства і
міжнародних економічних відносин

кандидат економічних наук, доцент
Карп Вікторія Сергіївна,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри міжнародного бізнесу

Захист відбудеться «28» грудня 2019 року о 10 годині 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.25 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 6, ауд. 234.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий « 27 » листопада 2019 року.

В.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, професор

І.Ю. Матюшенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування теми дослідження. Вибуховий розвиток і поширення нових технологій, їх проникнення в усі сфери людської діяльності призводять до швидких і глибоких змін глобальних ринків, структури і характеру сучасного промислового виробництва, економіки, міжнародного бізнесу і соціальної сфери. Глобалізація промислового виробництва збільшує можливості виробників, загострює конкуренцію між ними, у тому числі за капітал, що відображається на ефективності ведення міжнародного бізнесу. Загострення конкуренції суб'єктів господарювання й галузей економіки внаслідок конкуренції компаній-виробників не тільки за ринок збуту або в рамках однієї галузі, але й за матеріальні ресурси інвесторів у масштабах світового економічного простору помітно вплинуло на активність суб'єктів міжнародного бізнесу й сприяло створенню нових фінансових інструментів для вирішення специфічних завдань.

Впровадження інноваційних фінансових інструментів обумовлено потребами суб'єктів ринку у нових фінансових та інформаційно-технологічних продуктах, які б дозволяли адекватно реагувати на зміни в оточуючому фінансовому середовищі, зменшували ризик при прийнятті рішень та забезпечували ефективне ведення міжнародного бізнесу, дозволяючи як позичальникам, так і кредиторам, як професійним учасникам ринку, так і приватним інвесторам хеджувати зовнішньоекономічні ризики, використовувати арбітражні можливості євrorинків, а при сприятливій кон'юнктурі – реалізовувати спекулятивні стратегії. Дані обставини і обумовлюють надзвичайну актуальність теми дослідження.

Теоретичним і практичним питанням становлення і розвитку міжнародного бізнесу у глобальній економічній системі присвячена велика кількість робіт зарубіжних учених, таких як: С. Акілляр, Ж. Албаум, Г. Ассель, П. Баклей, Р. Вернон, Дж. Даннінг, Ч. Гіл, Дж. Діффенбах, П. Друкер, Я. Йохансон, Ф. Каст, Ч. Кіндлебергер, К. Кодзима, Ф. Котлер, Р. Коуз, Ж.-Ж. Ламбен, Р. Льюїс, Дж. Мардок, Т. Озава, Б. Олін, Ф. Олдріч, Д. Олісевич, М. Портер, С. Роузфілд, Дж. Розенвейг, Г. Фехнер, С. Хаймер та інші. Серед вітчизняних дослідників проблеми формування глобальної і національної моделі міжнародного бізнесу досліджували такі вчені: О. Білорус, В. Будкін, В. Вергун, А. Гальчинський, В. Гончаренко, Б. Губський, О. Довгаль, В. Карп, Д. Лук'яненко, Н. Мешко, Т. Орехова, А. Поручник, В. Рокоча, В. Сідоров, А. Філіпенко, І. Школа, О. Шнирков, В. Чужиков та інші.

Найбільший внесок до розвитку класичних теорій дослідження фінансових аспектів у глобальній економіці зробили: Г. Дж. Александер, Р. Беллман, М. Гордон, Дж. Данциг, Е. Дж. Елтон, Дж. Коннор, Дж. Лінтнер, Дж. М. Малвей, Г. Марковиц, Р. Мертон, Ж. Моссен, М. Д. Падберг, С. Росс, Дж. Тобін, Дж. Л. Трейнор, Ю. Фама, У. Ф. Шарп, Л. Шометон, та інші.

Дослідженню концептуальних засад ролі і впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу, сучасні фінансові процеси, диверсифікацію та збільшення обсягів інструментів трансферу ризиків, інвестиційної ролі бізнес-структур на міжнародних ринках присвячено науковій праці зарубіжних і вітчизняних учених, зокрема: В. Базилевича, Х. Бера, І. Бланка, С. Вайна, С. Валдеса,

С. Глущенко, Н. Гончаренко, М. Дж. Грубера, Ф. Дж. Джонса, Е. Дж. Долана, У. Едвардса, Дж. М. Кейнса, М. Ковтуна, Д. Мадурі, Дж. Ф. Маршалла, Ф. Мішкіна, Х. Мертонна, Дж. Мерфі, Ф. Модільяні, Ф. Муліно, Е. Наймана, Р. Нортонна, М. Поляка, Л. Примостки, О. Сохацької, Л. Твіда, Ф. Дж. Фабоззі, А. Фельдмана, С. Фроста, Дж. К. Халла, Дж. К. Ван Хорна, С. Циганова, Дж. Швагера, В. Шелудько, Дж. Шумпетера, С. Якубовського та інших.

Визнаючи вагомий внесок науковців у розвиток економічних досліджень з окресленої проблематики, можна констатувати, що питання впровадження новітніх фінансових продуктів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності країни залишаються малодослідженим напрямом сучасної економічної науки. Тому, незважаючи на глибину сучасних наукових розробок питань, пов'язаних із комплексним узагальненням передумов і чинників просторової асиметричності розвитку міжнародного бізнесу та ролі фінансової складової у ньому, недосконалість практики формування механізму ефективного залучення фінансових інструментів до міжнародної бізнес-діяльності, що значною мірою перешкоджає повноцінному використанню фінансових ресурсів при здійсненні операцій на світових ринках, та повноправного входження країни до міжнародного бізнес-середовища свідчать про необхідність подальших розробок у цьому напрямку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та у рамках науково-дослідної теми «Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин» (№ державної реєстрації 0116U001990), у межах якої здійснено дослідження особливостей функціонування міжнародного бізнесу в умовах глобалізації та впливу фінансових інструментів на його розвиток (довідка № 133-05/19 від 24.05.2019 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних засад дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу у глобальній економічній системі та розробка механізму залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України.

Відповідно до мети дослідження в дисертаційній роботі поставлено і вирішено такі **завдання**:

- дослідити наукове підґрунтя та генезу розвитку міжнародного бізнесу у глобальному економічному просторі;
- систематизувати концептуальні засади формування фінансових інструментів у світовій економічній системі;
- узагальнити методичні підходи дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу в умовах глобалізації;
- провести кластерний аналіз країн світу за рівнем легкості ведення бізнесу у глобальній економічній системі;
- проаналізувати асиметричність розвитку міжнародного бізнесу у глобальному економічному просторі з виокремленням ключових факторів впливу на його розвиток в умовах фінансової глобалізації;
- дослідити особливості застосування фінансових інструментів та ефективність їх впливу на розвиток міжнародного бізнесу у світовій економіці;

- обґрунтувати напрями подальшого використання фінансових інструментів у міжнародній бізнес-діяльності України у глобальній економічній системі;
- розробити механізм залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України в умовах глобалізації.

Об'єктом дослідження є процес розвитку міжнародного бізнесу у глобальній економічній системі.

Предметом дослідження є особливості використання фінансових інструментів щодо сприяння діяльності міжнародного бізнесу в умовах глобалізації.

Методи дослідження. Наукові положення, висновки й рекомендації є повністю обґрунтованими, що підтверджують наявність логічного взаємозв'язку сформульованих завдань та отриманих результатів, аргументованість теоретичних висновків, використання широкого обсягу статистичного матеріалу та методів наукового дослідження.

Інструментально-методичний апарат дисертації ґрунтується на діалектичному методі пізнання та системному підході до дослідження особливостей впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу у глобальній економічній системі. У процесі дослідження застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, зокрема: поєднання абстрактного й конкретного методів (для дослідження сутності дефініції фінансові інструменти, міжнародний бізнес) (пп. 1.1, 1.2); логічний та історичний методи (при дослідженні умов формування та розвитку міжнародного бізнесу) (пп. 1.1., 1.2); системний аналіз і синтез (для обґрунтування методичних підходів до аналізу особливостей впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу; для обґрунтування подальшого використання фінансових інструментів у міжнародній бізнес-діяльності України) (пп.1.3, 3.2); комплексний системний аналіз (із метою виявлення асиметрій та сучасних тенденцій розвитку міжнародного бізнесу) (п. 2.1); методи економіко-математичного моделювання (при оцінці ефективності використання фінансових інструментів у міжнародному бізнесі) (пп. 2.2, 2.3, 3.1); статистичний метод та метод порівняльного аналізу (для систематизації чинників впливу на діяльність міжнародного бізнесу) (пп. 2.1, 2.3, 3.1); комбінований підхід із використанням багатofакторних методів дослідження (при визначенні ключових чинників впливу на розвиток міжнародного бізнесу в умовах фінансової глобалізації, розробці концептуальних основ удосконалення заходів сприяння діяльності міжнародного бізнесу, обґрунтуванні механізму залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України в умовах глобалізації) (пп. 2.2, 3.1, 3.2).

Інформаційною та статистичними базами дослідження стали результати власних наукових досліджень, монографічні та інші публікації зарубіжних і вітчизняних вчених, офіційні статистичні й аналітичні матеріали міжнародних організацій (групи Світового банку, СОТ, МВФ, UNCTAD), експертні оцінки рейтингових агентств, матеріали міжнародних інформаційних агенцій, законодавчі та нормативні документи, статистичні дані Єврокомісії, Державної служби статистики України тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних засад дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу у глобальній економічній системі та розробці механізму

залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародної бізнес-діяльності України.

Конкретні наукові результати, що розкривають особистий внесок автора у розробку проблеми, яка досліджується, і характеризують наукову новизну роботи, полягають у наступному:

удосконалено:

- методичний інструментарій кількісного аналізу розвитку міжнародного бізнесу в умовах глобалізації шляхом кластеризації країн світу за даними світових рейтингів, що характеризують рівень легкості ведення бізнесу, та багатофакторного аналізу впливу чинників на умови формування міжнародного бізнесу у країнах кожного кластеру, результати яких свідчать про значну регіональну асиметрію передумов розвитку міжнародного бізнесу за країнами світу в умовах фінансової глобалізації;

- науково-методичний підхід до дослідження особливостей функціонування міжнародного бізнесу у глобальному економічному просторі, а саме розроблено логіко-структурну схему дослідження ефективності впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу у світовій економіці в умовах глобалізації, що передбачає шість послідовних етапів, які об'єднують застосування як класичних загальнонаукових методів дослідження, так і методів економіко-математичного аналізу, а саме: 1. Дослідження теоретичних передумов впливу фінансових інструментів на бізнес-діяльність в умовах глобалізації; 2. Доведення асиметричності передумов розвитку міжнародного бізнесу в контексті глобалізації; 3. Характеристика особливостей функціонування фінансових інструментів у світовій економіці; 4. Аналіз ефективності впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу; 5. Оцінка особливостей функціонування фінансових інструментів в умовах сучасної України; 6. Розробка механізму залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України;

- концептуально-методичні засади дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу в умовах глобалізації через систематизацію 190 країн світу за індексом фінансового сприяння міжнародного бізнесу на основі розрахунку ефективності трьох базових складових фінансових інструментів (коефіцієнта ефективності кредитування національних економік, коефіцієнта ефективності захисту міноритарних інвесторів, коефіцієнта ефективності податкової системи національних економік), що дало змогу виявити пряму залежність розвитку міжнародного бізнесу від розвиненості системи фінансових інструментів;

набуло подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат дослідження авторським уточненням терміна «фінансовий інструмент», який пропонується трактувати як сукупність продуктів (угод) фінансової природи, реалізація (покупка або продаж) яких призводить до накопичення фінансових активів одним учасником угоди, і фінансових зобов'язань або пайових інструментів – іншим, що діють у межах фінансово-кредитного механізму;

- організаційно-економічні засади дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу у глобальній економічній системі через розробку механізму залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України в умовах глобалізації, який на основі визначених принципів, інструментів, методів реалізації, а також очікуваних проміжних цілей та кінцевої

мети – подальшого розвитку національного фінансового ринку – сприятиме досягненню стабільних темпів економічного зростання української економіки;

- обґрунтування науково-практичних рекомендацій щодо заходів подальшого розвитку національного фінансового ринку та бізнес-середовища в умовах фінансової глобалізації, які згруповані за двома напрямками – удосконалення інфраструктури управління ринками похідних фінансових інструментів (розвиток системи керування ризиками похідних фінансових інструментів і базових активів з максимально розширеним колом учасників даного ринку; імплементація раціональних вимог до розміру власного капіталу учасників ринку; підвищення якості стандартів статистичної фінансової звітності з розкриттям інформації для публічного доступу; реформування юридичних норм, пов'язаних з угодами про взаємозаліки й банкрутством багатонаціональних корпорацій; координація дій національних і міжнародних органів влади в регулюванні ринків похідних фінансових інструментів у світовому масштабі) та удосконалення фінансових заходів сприяння міжнародній бізнес-діяльності України (покращення доступу до кредитної інформації; посилення захисту міноритарних інвесторів через нове законодавство; спрощення вирішення неплатоспроможності шляхом посилення прав забезпечених кредиторів; реформування системи оподаткування, активне залучення альтернативних фінансових інструментів, а саме краудфандінгу, P2P-кредитування, криптовалют тощо), і мають призвести до істотних змін на фінансовому ринку країни і суттєво підвищити рівень її міжнародної конкурентоспроможності на глобальних ринках.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що викладені автором теоретичні положення й практичні рекомендації забезпечують основу для подальших досліджень у напрямку аналізу умов сприяння діяльності та особливостей розвитку міжнародного бізнесу та можуть бути використані для прогнозування впливу фінансових інструментів на темпи зростання міжнародного бізнесу та розробки заходів удосконалення його діяльності. Основні результати дисертаційної роботи доведено до рівня концептуальних положень, стратегічних напрямів, моделей, заходів і пропозицій регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Практичні рекомендації та пропозиції, викладені в дисертації, використані у роботі Міністерства фінансів України під час аналізу сучасної економічної та фінансової ситуації в Україні, перспектив її розвитку, а також при розробці пропозицій щодо удосконалення фінансової та податкової політики держави (довідка № 38000-02-10/28767 від 11.07.2019 р.), АТ КБ «ПриватБанк» при аналізі доцільності використанні фінансових інструментів та оцінці ефективності їх впливу на міжнародний бізнес в умовах глобалізації (довідка № 28-361 від 11.06.2019 р.), АТ «Мегабанк» при прийнятті бізнес-рішень щодо ефективності вибору фінансових інструментів при здійсненні інвестиційної діяльності (довідка № 65-10138 від 24.07.2019 р.).

Основні наукові положення та отримані результати дослідження використовуються у навчальному процесі факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна при викладанні дисциплін «Інвестування», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародні фінанси», що дало можливість поліпшити якість

підготовки студентів за спеціальностями «міжнародні економічні відносини», «міжнародний бізнес» і збагатити лекційний матеріал, активізувати семінарські заняття (довідка № 132-05/19 від 23.05.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою. Наукові положення, висновки й рекомендації, які викладені в дисертації та публікаціях і виносяться на захист, отримані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення та висновки, отримані в результаті дисертаційного дослідження, викладалися автором й отримали схвалення на міжнародних науково-практичних семінарах і конференціях, серед яких: XII науково-практична конференція молодих вчених «Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин» (31 березня 2017 року, м. Харків); XIII науково-практична конференція молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин» (30 березня 2018 року, м. Харків); Всеукраїнська науково-практична конференція «Аналіз сучасних тенденцій забезпечення ефективності економіки країни» (12-13 січня 2018 року, м. Київ); II Міжнародна науково-практична конференція «Європейська інтеграція: історичний досвід та економічні перспективи» (м. Одеса, 26 жовтня 2018 р.); XXXIII international scientific conference «Innovations of the Future» (Nov. 8, 2018, New York), XIV науково-практична конференція молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин» (29 березня 2019 року, м. Харків).

Публікації. Основні положення і результати дослідження викладені автором у 11 наукових працях, серед яких 4 статті – у наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 1 – у закордонному періодичному виданні та 6 тез доповідей – у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 4,7 друк. арк., із яких особисто автору належить 3,1 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (242 найменування на 24 сторінках) та 9 додатків. Загальний обсяг дисертації складає 263 сторінки друкованого тексту, із яких основний зміст роботи – 194 сторінки друкованого тексту, зокрема 33 таблиці та 49 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету і завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, зазначено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У першому розділі «**Теоретико-методичні засади дослідження фінансових інструментів у глобальній економічній системі**» досліджено наукове підґрунтя та генезис розвитку міжнародного бізнесу у глобальному економічному просторі; систематизовано концептуальні засади формування фінансових інструментів у світовій економічній системі; узагальнено методичні підходи дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу в умовах глобалізації.

У ході дослідження зроблено висновок, що глобалізація світової економіки зумовила технологічну трансформацію фінансової системи, яка наскрізним чином зачіпає і змушує змінюватися всі сфери економіки, міжнародного бізнесу зокрема, і сприяє прискоренню та конвергенції структурних зрушень.

Обґрунтовано, що важливим фактором, що визначив особливості розвитку міжнародного бізнесу у сучасних умовах, є активне впровадження в практику міжнародної торгівлі фінансових інструментів – форвардних, ф'ючерсних угод, свопів, опціонів та інших. Крім того, глобальні виклики зумовили трансформацію світової економічної системи і призвели до появи нових фінансових інструментів, що використовуються у міжнародній бізнес-діяльності – фінансових інновацій, у тому числі платформних рішень, що функціонують на основі краудтехнологій і дозволяють залучати додаткові кошти, необхідні для розвитку інноваційних і швидкозростаючих проєктів. Виявлено, що альтернативні фінансові інструменти мають ряд переваг у порівнянні з класичними, що пов'язано з їх інноваційним характером, обумовленими використанням передових технологій (платіжних систем і систем кібербезпеки, фінансових технологій та ін.).

За результатами семантичного аналізу встановлено, що сьогодні у вітчизняній економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення сутності поняття «фінансовий інструмент». Під ним у більшості розвинених країнах розуміють засіб інвестування (вкладення), придбання та розподілу капіталу, здійснення платежу та отримання кредиту (тобто фінансові активи і зобов'язання).

У ході дослідження узагальнено теоретичні підходи до дослідження фінансових інструментів, що дало можливість удосконалити понятійно-категоріальний апарат і запропонувати авторське визначення терміну «фінансовий інструмент», який запропоновано розуміти як сукупність продуктів (угод) фінансової природи, реалізація (покупка або продаж) яких призводить до накопичення фінансових активів одним учасником угоди, і фінансових зобов'язань або пайових інструментів – іншим, що діють у межах фінансово-кредитного механізму.

Систематизовано методичні засади дослідження та запропоновано авторський науково-методичний підхід до дослідження особливостей функціонування міжнародного бізнесу у глобальному економічному просторі, а саме розроблено логіко-структурну схему дослідження ефективності впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу в умовах глобалізації, що передбачає шість послідовних етапів, які об'єднують застосування як класичних загальнонаукових методів дослідження, так і методів економіко-математичного аналізу, зокрема: кореляційного аналізу, кластерного аналізу, факторного аналізу, індексного методу та методики розрахунку інтегрального індексу (рис. 1).

Таким чином, зроблено висновок, що поширення інноваційних фінансових інструментів створює додаткову можливість для розвитку світової економіки та економіки окремих країн, що вимагає пошуку і застосування нових методів і підходів їх ефективного застосування, а від органів державної влади - реалізації ряду заходів, що забезпечують розширення використання даних інструментів, у тому числі у частині розробки і впровадження відповідної нормативної бази.

Рис.1. Логіко-структурна схема дослідження ефективності впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу в умовах глобалізації*

*Розроблено автором

У другому розділі роботи «**Вплив фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу в умовах глобалізації**» проведено кластерний аналіз країн світу за рівнем легкості ведення бізнесу у глобальній економічній системі; проаналізовано асиметричність розвитку міжнародного бізнесу у глобальному економічному просторі з виокремленням ключових факторів впливу на його розвиток в умовах фінансової глобалізації; досліджено особливості застосування фінансових інструментів та ефективність їх впливу на розвиток міжнародного бізнесу у світовій економіці.

Обґрунтовано, що міжнародний бізнес можна розглядати як взаємопов'язану систему руху фінансових ресурсів, викликаних управлінськими рішеннями, а успішна діяльність і довгострокова життєздатність системи міжнародного бізнесу залежить від безперервної послідовності фінансових рішень та ефективного функціонування фінансових інструментів, які мають економічний вплив на нього.

У роботі проведено кластерний аналіз за індикаторами Індексу легкості ведення бізнесу, за результатами якого виокремлено 5 кластерів (груп) країн за рівнем розвитку міжнародного бізнесу 190 країн у глобальних умовах розвитку (табл. 1). Акцентовано увагу на значній регіональній асиметрії передумов розвитку міжнародного бізнесу в контексті глобалізації. На основі Індексу легкості ведення бізнесу або Doing Business Report з використанням кореляційного аналізу оцінено взаємозв'язок між індикаторами Індексу легкості ведення бізнесу та його підсумковим значенням. Доведено, що в середньому вплив кожної складової складає

0,742 одиниці і свідчить про наявність тісного зв'язку між індикаторами та підсумковим індексом.

Таблиця 1

Кластери країн за рівнем розвитку міжнародного бізнесу*

Кластер	Рівень розвитку міжнародного бізнесу	Країни
Кластер 5	Найвищий	Австралія, Австрія, Азербайджан, Білорусь, Великобританія, Вірменія, Гонконг, Грузія, Данія, Естонія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Казахстан, Латвія, Литва, Маврикій, Малайзія, Марокко, Нідерланди, Німеччина, Нова Зеландія, Норвегія, ОАЕ, Пн. Македонія, Португалія, Респ. Корея, Росія, Сінгапур, США, Таїланд, Тайвань, Фінляндія, Франція, Чилі, Швейцарія, Швеція, Японія
Кластер 4	Високий	Канада, Руанда, Польща, Чехія, Словаччина, Словенія, Бельгія, Туреччина, Косово, Китай, Молдова, Ізраїль, Сербія, Чорногорія, Італія, Румунія, Угорщина, Бруней, Мексика, Болгарія, Кіпр, Хорватія, Албанія, Бахрейн, Киргизстан, Україна , Перу, Греція, Монголія, Узбекистан
Кластер 1	Достатній	В'єтнам, Люксембург, Коста-Ріка, Оман, Туніс, Бутан, Катар, Мальта, Ботсвана, Сан - Маріно, Самоа, Тонга, Сауд. Аравія, Сент-Люсія, Сейшельські о-ви, Кувейт, Фіджі, Домініка, Йорданія, Антигуа і Барбуда, Намібія, Парагвай, Багамські о-ви, Соломонові о-ви, Беліз, Еквадор, Філіппіни, Сент-Кітс і Невіс, Кабо-Верде, Маршаллові о-ви, Сент-Вінсент і Гренадіни
Кластер 2	Задовільний	Кенія, Пуерто-Ріко, Колумбія, Індія, Індонезія, Ямайка, Панама, ПАР, Ель-Сальвадор, Боснія і Герцеговина, Замбія, Вануату, Уругвай, Гватемала, Джібуті, Шрі Ланка, Домініканська респ., Тринідад і Тобаго, Лесото, Бразилія, Непал, Папуа Нова Гвінея, Гана, Малаві, З.берег р. Йордан і Сектор Газа, Есватіні, Аргентина, Гондурас, Єгипет, Кот-д'Івуар, Таджикистан, Уганда, Гайана, Пакистан, Камбоджа, Афганістан, Нігерія, Танзанія
Кластер 3	Незадовільний	Іран, Барбадос, Нікарагуа, Палау, Мозамбік, Того, Мальдіви, Ліван, Сенегал, Малі, Нігер, Гамбія, Гренада, Мавританія, Буркіна-Фасо, Гвінея, Бенін, Болівія, Зімбабве, Лаос, Алжир, Ефіопія, Кірібаті, Мікронезія, Мадагаскар, Судан, Коморські о-ви, Суринам, Сьєрра-Леоне, Бурунді, Габон, Камерун, Сан-Томе і Принсіпі, Ірак, М'янма, Ангола, Гвінея-Бісау, Ліберія, Бангладеш, Екв.Гвінея, Східний Тимор, Сирія, Респ. Конго, ЦАР, Чад, Гаїті, Дем.Респ. Конго, Півд.Судан, Ємен, Лівія, Венесуела, Еритрея, Сомалі

*Складено автором

За результатами проведених розрахунків сформовано рівняння факторних навантажень для країн:

$$\text{Кластер 1} = 0,843311 x_1 + 0,844157 x_2 + 0,602676 x_3 + 0,562080 x_4 + 0,586860 x_5 + \\ + 0,509033 x_6 + 0,506872 x_7 + 0,748301 x_8 + 0,831085 x_9 + 0,747785 x_{10}$$

$$\text{Кластер 2} = -0,637551 x_1 - 0,467961 x_2 - 0,412439 x_3 + 0,695353 x_4 + 0,569410 x_5 - \\ - 0,739073 x_6 + 0,624620 x_7 + 0,654186 x_8 + 0,408110 x_9 - 0,615791 x_{10}$$

$$\text{Кластер 3} = -0,055045 x_1 - 0,260775 x_2 - 0,314530 x_3 - 0,161418 x_4 - 0,231867 x_5 + \\ + 0,129138 x_6 + 0,119890 x_7 - 0,305475 x_8 - 0,012760 x_9 - 0,290755 x_{10}$$

$$\text{Кластер 4} = 0,732704 x_1 + 0,89688 x_2 + 0,834247 x_3 + 0,834247 x_4 + 0,828378 x_5 + \\ + 0,719377 x_6 + 0,673341 x_7 + 0,941014 x_8 + 0,618948 x_9 + 0,914125 x_{10}$$

$$\text{Кластер 5} = 0,920450 x_1 + 0,912584 x_2 + 0,730823 x_3 + 0,888586 x_4 + 0,961769 x_5 + \\ + 0,935113 x_6 + 0,897254 x_7 + 0,849583 x_8 + 0,903728 x_9 + 0,812725 x_{10}$$

де x_1 – індикатор «Реєстрація підприємств», x_2 – індикатор «Дозвіл неплатоспроможності», x_3 – індикатор «Підключення до системи електропостачання», x_4 – індикатор «Реєстрація власності», x_5 – індикатор «Отримання кредитів», x_6 – індикатор «Захист міноритарних інвесторів», x_7 – індикатор «Оподаткування», x_8 – індикатор «Міжнародна торгівля», x_9 – індикатор «Забезпечення виконання контрактів», x_{10} – індикатор «Дозвіл неплатоспроможності».

Таким чином, проведення факторного аналізу дало змогу виокремити та оцінити асиметрію факторних навантажень індикаторів Індексу ведення міжнародного бізнесу для досліджуваних країн за кластерами (рис.2). Доведено, що серед досліджуваних індикаторів впливу особливе значення мають фінансові. Фінансові індикатори за кластерами 5, 4 та 1, які об'єднують країни з найбільш привабливими умовами для розвитку міжнародного бізнесу, мають високі факторні навантаження, що доводить гіпотезу про необхідність формування ефективної системи фінансових інструментів, яка є вагомою передумовою розвитку міжнародного бізнесу.

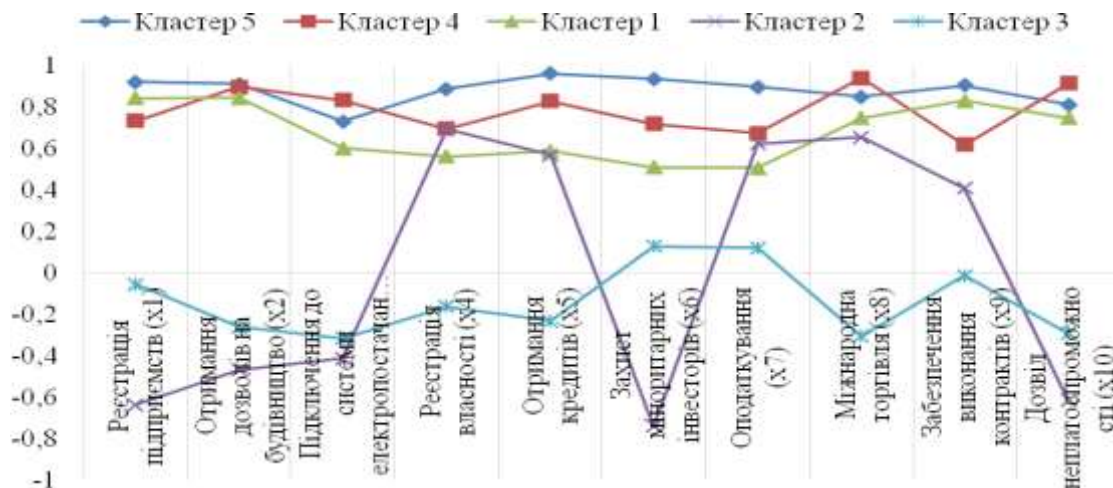

Рис. 2. Асиметричність факторних навантажень за кластерами *

*Розраховано автором

Зроблено висновок, що у країнах кластеру 5, які мають найвищий рівень розвитку міжнародного бізнесу, всі факторні навантаження наближуються до 1. Для країн кластеру 4, що об'єднує країни з високими передумовами розвитку міжнародного бізнесу, факторні навантаження також високі, однак, індикатори «Реєстрація власності», «Захист міноритарних інвесторів», «Оподаткування», «Забезпечення виконання контрактів» мають середній рівень зв'язку. Для країн кластеру 1, до якого увійшли країни з достатнім рівнем розвитку міжнародного бізнесу, характерний середній рівень факторних навантажень, однак високий рівень факторних навантажень характерний для індикаторів «Реєстрація підприємств», «Отримання дозволів на будівництво», «Забезпечення виконання контрактів», «Дозвіл неплатоспроможності». Для кластера 2, що об'єднує країни з задовільним рівнем розвитку міжнародного бізнесу, у цілому характерні низькі факторні навантаження, у тому числі й від'ємні. Однак, у цьому кластері характерні середні факторні навантаження для індикаторів «Реєстрація власності», «Отримання кредитів», «Оподаткування». Для країн кластеру 3, який об'єднує країни з незадовільним рівнем розвитку міжнародного бізнесу характерні від'ємні значення всіх факторних навантажень, що свідчить про відсутність розвитку передумов ведення бізнесу в загалі.

Отримані розрахункові результати дали можливість порівняти кластери та відповідні країни за рівнем стимулювання міжнародного бізнесу через опосередкований вплив на нього фінансових інструментів за складовими індексу: «Отримання кредитів», «Захист міноритарних інвесторів», «Реєстрація підприємств», «Отримання дозволів на будівництво», «Забезпечення виконання контрактів».

У роботі проведено аналіз найбільш вагомих фінансових інструментів світової економіки: ринків деривативів, кредитування, рівноправного кредитування (P2P-кредитування), зокрема платформ краудфандінга та краудінвестінга, ринку портфельних інвестицій, умов оподаткування. Зроблено висновок, що в глобальних умовах розвитку перелічені фінансові інструменти мають значну асиметричність розвитку на користь розвинутих країн світу, та країн стрімкого економічного зростання, що, у свою чергу, впливає на розвиток національного бізнес-середовища. Розраховано коефіцієнт ефективності кредитування (як синтетичний коефіцієнт на основі показників: рейтинг країни за отриманням кредитів; ефективність кредитних реєстрів; індекс рівня захисту кредитних операцій; індекс кредитної інформації; охоплення кредитним реєстром (% дорослого населення); охоплення кредитним бюро (% дорослого населення); коефіцієнт ефективності захисту міноритарних інвесторів (як синтетичний коефіцієнт на основі показників: індекс захисту міноритарних інвесторів; рейтинг захисту міноритарних інвесторів; індекс рівня розголошення інформації; індекс відповідальності директора; індекс юридичної відповідальності керівників; індекс прав акціонерів; індекс розвитку структури управління; індекс корпоративної прозорості) та коефіцієнт ефективності податкової системи (як синтетичний коефіцієнт на основі показників: кількість платежів на рік, часові витрати на оподаткування, загальну ставку податків і внесків та індекс процедур після подачі звітності та сплати податків). Отримані коефіцієнти підкреслили значну

розрізненість розвитку по країнах та регіонах світу фінансових інструментів як елементів інфраструктури міжнародного бізнесу, що, відповідно, впливає на формування передумов функціонування бізнес-середовища.

З метою систематизації країн світу за рівнем сприяння діяльності міжнародного бізнесу у роботі запропоновано методичний підхід дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу в умовах глобалізації, що передбачає проведення оцінки за інтегральним індексом фінансового сприяння міжнародного бізнесу, який є результуючою коефіцієнтів ефективності кредитування, ефективності захисту міноритарних інвесторів та ефективності податкової системи.

За результатами проведених розрахунків сформовано авторський рейтинг країн світу (190) за індексом фінансового сприяння міжнародного бізнесу. Визначено, що найвищі його показники притаманні країнам високого економічного та соціально-економічного розвитку, в яких функціонують досить розвинуті фінансові ринки та відповідно, фінансові інструменти. Найменш розвинуті країни світу входять до двох останніх груп, що об'єднують найменш розвинуті країни світу (рис. 3). У ході дослідження проведено кореляційний аналіз залежності розрахованих індексів ефективності фінансових інструментів та Індексу легкості ведення бізнесу за досліджуваними країнами та доведено значну їх залежність.

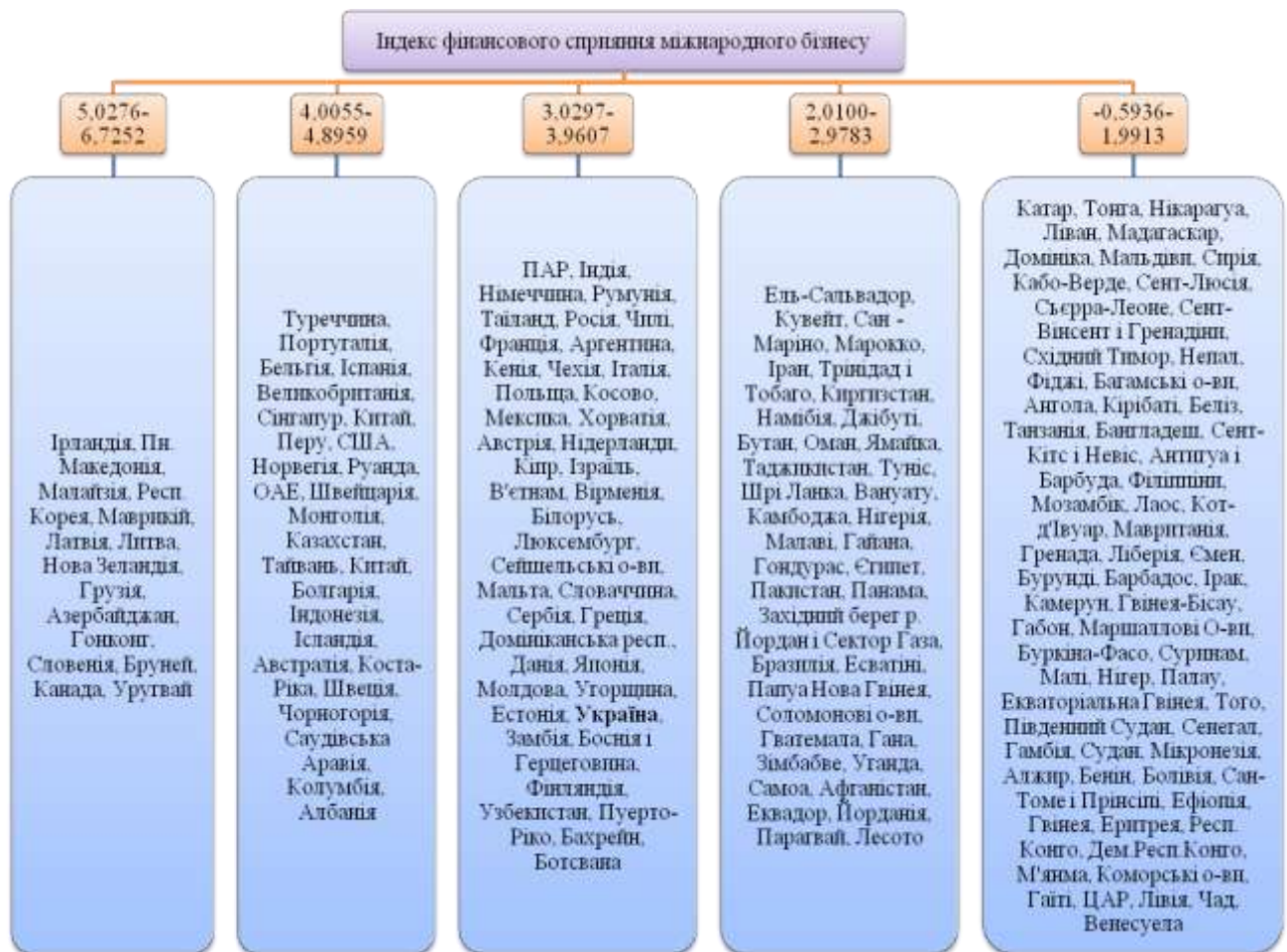

Рис. 3. Індекс фінансового сприяння міжнародного бізнесу *

*Розраховано автором

У роботі проведено аналіз глобального ринку криптовалют як інноваційного фінансового інструменту та виокремлено його основні особливості, зокрема: неоднозначна легалізація у країнах світу; важливе глобалізаційне значення (багато суб'єктів світової економіки тестують можливість роботи з технологією блокчейн, яка може стати рушійною силою розвитку); велика волатильність та мінливість курсу (що порушує природу грошей – регулювання соціальних відносин); новий рівень якості захисту персональних даних та збереження анонімності за рахунок використання останніх досягнень криптографії; значні перспективи розвитку через залучення до ринку криптовалют хедж- і пенсійні фонди, державні корпорації, країни.

Таким чином, проведене дослідження дало змогу довести просторову асиметричність розвитку міжнародного бізнесу, розподілити країни світу за кластерами за рівнем його розвитку, виокремити факторні навантаження та запропонувати авторський рейтинг країн світу за індексом фінансового сприяння міжнародного бізнесу, що є підґрунтям для розробки механізму залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності країни в умовах глобалізації та заходів удосконалення їх регулювання з метою повноправного входження країни до міжнародного бізнес-середовища.

У третьому розділі роботи **«Механізм залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України в умовах глобалізації»** обґрунтовано напрями подальшого використання фінансових інструментів у міжнародній бізнес-діяльності України у глобальній економічній системі; розроблено механізм залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України в умовах глобалізації.

У роботі обґрунтовано необхідність формування системи заходів ефективної інтеграції фінансових інструментів до міжнародної бізнес-діяльності України. З метою визначення рівня фінансового сприяння міжнародного бізнесу оцінено ефективність використання фінансових інструментів в Україні. Результати проведеного аналізу показали відставання України у відсотковому вираженні за кожним з розрахованих індексів (ефективність фінансового сприяння міжнародного бізнесу, ефективність кредитування та оподаткування, ефективність захисту інвесторів), що свідчить про недостатній розвиток фінансового ринку України та незначну ефективність використання фінансових інструментів, що обумовлює необхідність удосконалення наукової бази щодо заходів їх залучення.

Акцентовано увагу, що найкращій рівень функціонування фінансових інструментів в Україні має ефективність захисту інвесторів. Найнижчі показники спостерігаються у групах ефективності кредитування та оподаткування. Саме в цих фінансових аспектах в Україні відсутні масштабні реформи, а діяльність уряду потребує якісних системних зрушень.

У ході дослідження проаналізовано особливості функціонування таких фінансових інструментів в умовах сучасної України як ринок кредитів, який характеризується високими ставками та низькою платоспроможністю, що стримують загальне зростання кредитування; системи оподаткування, яка за структурою подібна до систем розвинутих європейських країн, але є несприятливою, оскільки оподаткування реального сектору економіки надто обтяжливе та пригнічує процеси економічного відтворення; ринок деривативів, якому притаманні такі проблеми як: недосконалість або відсутність спеціального нормативно-правового підґрунтя,

нерозвиненість ринків базових активів, недостатній рівень розвитку відповідної інфраструктури, тощо; ринок криптовалют, робота якого стримується відсутністю законодавства, що має легалізувати його роботу. Зазначено, що фінансовий ринок України поступається світовому, а його фінансові інструменти, хоча й функціонують, мають незначні обсяги та стагнуючу динаміку зростання.

Встановлено, що застосування альтернативних методів та платформ фінансування міжнародного бізнесу (краудфандінг, P2P-кредитування, блокчейн) розгортання їх функціонування на території України тільки розпочинається, хоча вони мають у короткочасній перспективі суттєвий вплив на економіку, що сприятиме подальшому розвитку інфраструктури ринку альтернативних методів фінансування, перш за все, криптовалютного, та збільшенню кількості учасників.

За результатами проведеного аналізу та розрахунків запропоновано механізм залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України в умовах глобалізації через активне запровадження інноваційних фінансових інструментів, у тому числі й онлайн, оновлення нормативно-правового забезпечення, розвиток страхового ринку, фінансово-кредитної та матеріально-технічної підтримки, який базується на подальшому розвитку цивілізованого фінансового ринку, його інструментів, привабливої середі міжнародного бізнесу з метою досягнення стабільних темпів економічного зростання; розробці, прийнятті і реалізації необхідних законодавчих актів; розвитку відповідної інфраструктури ринку, розширенні спектру фінансових інструментів, тощо (рис. 4).

З метою імплементації запропонованих у механізмі заходів залучення фінансових інструментів розроблено науково-практичні рекомендації щодо подальшого розвитку національного фінансового ринку та бізнес-середовища України в умовах фінансової глобалізації, які передбачають удосконалення інфраструктури управління ринками похідних фінансових інструментів, зокрема: розвиток системи керування ризиками похідних фінансових інструментів і базових активів з максимально розширеним колом учасників даного ринку; імплементація раціональних вимог до розміру власного капіталу учасників ринку; підвищення якості стандартів статистичної фінансової звітності з розкриттям інформації для публічного доступу; реформування юридичних норм, пов'язаних з угодами про взаємозаліки й банкрутством багатонаціональних корпорацій; координація дій національних і міжнародних органів влади в регулюванні ринків похідних фінансових інструментів у світовому масштабі та удосконалення фінансових заходів сприяння міжнародній бізнес-діяльності України, а саме: покращення доступу до кредитної інформації завдяки утворенню приватного бюро кредитів; посилення захисту міноритарних інвесторів через нове законодавство, а саме: посилення вимог до затвердження транзакцій та розкриття інформації в річному звіті; спрощення вирішення неплатоспроможності шляхом посилення прав забезпечених кредиторів через впровадження нових процедур і механізмів санації; реформування системи оподаткування, активне залучення альтернативних фінансових інструментів, а саме краудфандінгу, P2P-кредитування, крипто валют тощо, і мають призвести до істотних змін на фінансовому ринку країни і суттєво підвищити рівень її міжнародної конкурентоспроможності на глобальних ринках.

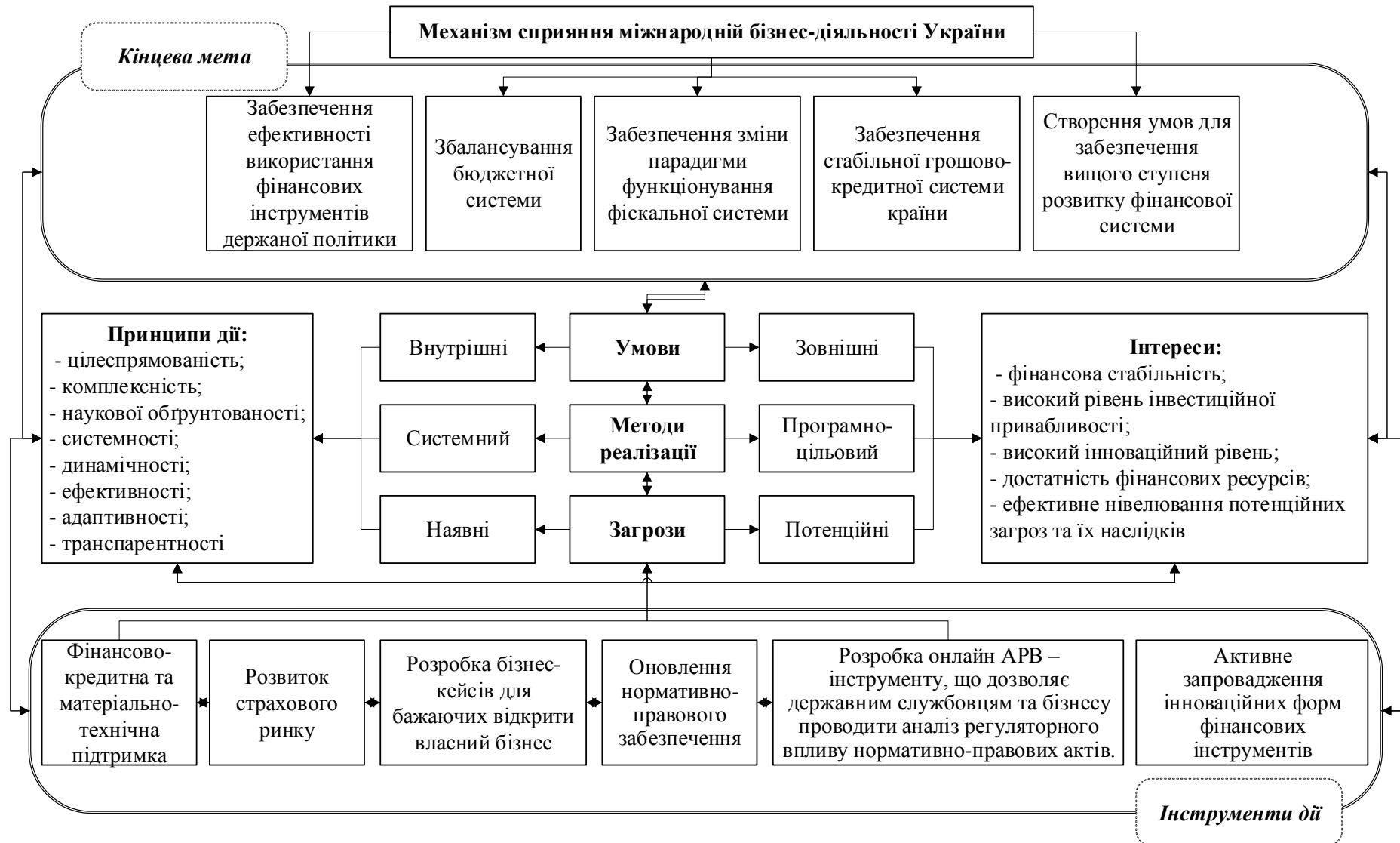

Рис. 4. Механізм залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України в умовах глобалізації *

*Розроблено автором

Таким чином, структурні зрушення у системі міжнародного бізнесу, що є результатом процесів цифровізації та віртуалізації світової економіки, зумовили необхідність розробки новітніх підходів дослідження впливу фінансових інструментів на міжнародну бізнес-діяльність країн в умовах глобалізації, формування методичних підходів щодо оцінки фінансового сприяння міжнародного бізнесу та удосконалення організаційно-економічних засад ефективного залучення фінансових інструментів до інфраструктури глобальної економіки.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження вирішено важливе наукове завдання – поглиблення теоретико-методичних засад дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу у глобальній економічній системі та розробки механізму залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України.

Для досягнення заявленої мети були вирішені дослідні завдання та отримані такі висновки:

1. Процес розвитку міжнародного бізнесу проявляється в особливій формі взаємодії між суб'єктами і має конкретну структуру, техніку, а також характеризується положеннями й нормами ведення, підсумками й результатами, що досягаються у ході такої взаємодії.

Трансформаційні зміни глобальної економічної системи впливають на процеси, які формують основні виклики і тенденції для подальших змін міжнародного бізнесу, фінансової системи і сучасного сектора фінансових інструментів зокрема.

2. На основі проведеного семантичного аналізу наукових літературних джерел вітчизняних і зарубіжних авторів та узагальнення теоретичних підходів щодо сутності категорії «фінансовий інструмент» у ході дослідження удосконалено понятійно-категоріальний апарат та запропоновано авторське визначення поняття «фінансовий інструмент» як сукупність продуктів (угод) фінансової природи, реалізація (покупка або продаж) яких призводить до накопичення фінансових активів одним учасником, і фінансових зобов'язань або пайових інструментів – іншим, що діють у межах фінансово-кредитного механізму.

Зроблено висновок про необхідність залучення наряду з класичними й альтернативних інноваційних фінансових інструментів, у тому числі платформних рішень, що функціонують на основі краудтехнологій, P2P-кредитування, блокчейн-технологій і змінюють архітектуру ринку задля повноправної інтеграції країни до міжнародного бізнес-середовища.

3. За результатами узагальнення та систематизації методичних підходів у роботі запропоновано науково-методичний підхід дослідження особливостей функціонування міжнародного бізнесу у глобальному економічному просторі, а саме розроблено логіко-структурну схему дослідження ефективності впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу у світовій економіці в умовах

глобалізації, що передбачає шість послідовних етапів, які об'єднують застосування як класичних загальнонаукових методів дослідження, так і методів економіко-математичного аналізу, а саме: 1. Дослідження теоретичних передумов впливу фінансових інструментів на бізнес-діяльність в умовах глобалізації; 2. Доведення асиметричності передумов розвитку міжнародного бізнесу в контексті глобалізації; 3. Характеристика особливостей функціонування фінансових інструментів у світовій економіці; 4. Аналіз ефективності впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу; 5. Оцінка особливостей функціонування фінансових інструментів в умовах сучасної України; 6. Розробка механізму залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України.

4. На основі проведеного аналізу асиметричності передумов розвитку міжнародного бізнесу в контексті глобалізації на основі Індексу легкості ведення бізнесу з використанням кореляційного аналізу зроблено висновок щодо вагомості впливу кожної складової індексу на його підсумкове значення зі значною перевагою впливу саме складових фінансового характеру, а саме: «Отримання кредитів», «Захист міноритарних інвесторів», «Реєстрація підприємств», «Отримання дозволів на будівництво», «Забезпечення виконання контрактів».

5. За допомогою комплексного використання кластерного та факторного аналізів проведено групування країн світу за рівнем розвитку міжнародного бізнесу. Виокремлено 5 типів кластерів (найбільш розвинені, розвинені, середьорозвинені, недостатньо розвинені та нерозвинені за рівнем розвитку міжнародного бізнесу) серед 190 країн світу та сформовано математичний вигляд найбільш вагомих індикаторів залежності розвитку бізнес-середовища від індикаторів Індексу легкості ведення бізнесу за кожним кластером. Встановлено, що особливе значення фінансові фактори впливу на розвиток міжнародного бізнесу мають в країнах першого кластеру (країни-офшори, у тому числі: Люксембург, Сан-Маріно, Мальта, країни Центральної та Південної Америки), четвертого кластеру (країни з високим рівнем розвитку умов для ведення бізнесу – країни великої сімки (Канада та Італія) та країни, що розвиваються, але мають достатньо високий рівень соціально-економічного розвитку – Туреччина, Китай, Чехія, Греція, Ізраїль, Польща, Україна) та п'ятого кластера (найбільш привабливі країни для ведення бізнесу, зокрема високорозвинені країни (Нова Зеландія, Австрія, Фінляндія, Швеція, Німеччина, США) та країни, що розвиваються, однак, є лідерами за проведенням реформ щодо легкості ведення бізнесу – Марокко, Чилі, Грузія, Малайзія).

6. З метою дослідження особливостей функціонування фінансових інструментів та ефективності їх впливу на розвиток міжнародного бізнесу у світовій економіці проаналізовано сучасний стан розвитку найбільш вагомих фінансових інструментів, а саме ринків деривативів, кредитування, інноваційних форм фінансових інструментів, зокрема ринку рівноправного кредитування, платформ краудфандінга та краудінвестинга, ринку портфельних інвестицій, умов оподаткування. Акцентовано увагу на значній нерівномірності функціонування світового фінансового ринку через його інструменти та значній перевазі розвинених країн та країн стрімкого економічного розвитку.

Для більш об'єктивної оцінки значної регіональної диференціації функціонування найбільш розповсюджених у сучасних умовах розвитку фінансових інструментів – кредитування, інвестування та оподаткування, розраховано

коефіцієнти ефективності кредитування, ефективності захисту міноритарних інвесторів та ефективності податкової системи як синтетичні коефіцієнти, що об'єднують значну кількість відповідних показників, впливають на формування передумов функціонування бізнес-середовища у відповідних країнах.

У роботі запропоновано методичний підхід дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу в умовах глобалізації, який включає проведення оцінки за розробленим автором інтегральним індексом фінансового сприяння міжнародного бізнесу через розрахунок коефіцієнтів ефективності кредитування, захисту міноритарних інвесторів та податкової системи, що дозволив оцінити ступінь фінансового сприйняття за країнами світу та об'єднати їх у групи найвищого, високого, середнього, невисокого та низького рівня розвитку фінансових інструментів. Визначено, що найвищі показники розвитку фінансових інструментів мають країни високого соціально-економічного розвитку з розвинутим фінансовим ринком. Доведено значну залежність розрахованих індексів ефективності фінансових інструментів та Індексу легкості ведення бізнесу.

7. На основі аналізу стану розвитку фінансового ринку України через функціонування фінансових інструментів встановлено значне відставання України за індексом ефективності фінансового сприяння міжнародного бізнесу та коефіцієнтами ефективності кредитування, оподаткування, захисту міноритарних інвесторів. Найнижчий розвиток в Україні має ефективність кредитування та оподаткування, що свідчить про нестабільний стан фінансового ринку України та відсутність дієвих системних заходів його реформування. Ефективність захисту міноритарних інвесторів в Україні вище за інші коефіцієнти, що свідчить про більшу результативність проведених в Україні реформ щодо легкості ведення бізнесу та потребує постійної роботи з активізації інвестування як фінансового інструменту, у тому числі розповсюдження розвитку альтернативних методів та платформ фінансування міжнародного бізнесу (краудфандінг, P2P-кредитування, блокчейн), що сприятиме розвитку міжнародної бізнес-діяльності України.

8. За результатами дослідження удосконалено організаційно-економічні засади дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу у глобальній економічній системі, а саме розроблено механізм залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України в умовах глобалізації через інструменти впливу у вигляді активного запровадження інноваційних фінансових інструментів, оновлення нормативно-правового забезпечення, розвитку страхового ринку, фінансово-кредитної та матеріально-технічної підтримки за умови підвищення фінансової стабільності, високого рівня інвестиційної та інноваційної привабливості, достатності фінансових ресурсів, ефективного нівелювання потенційних загроз та їх наслідків, який на основі визначених принципів, інструментів, методів реалізації, а також очікуваних проміжних цілей та кінцевої мети – подальшого розвитку національного фінансового ринку – сприятиме досягненню стабільних темпів економічного зростання української економіки.

Обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо заходів подальшого розвитку національного фінансового ринку та бізнес-середовища України в умовах фінансової глобалізації, які згруповані за двома напрямками – удосконалення інфраструктури управління ринками похідних фінансових інструментів (розвиток

системи керування ризиками похідних фінансових інструментів і базових активів з максимально розширеним колом учасників даного ринку; імплементація раціональних вимог до розміру власного капіталу учасників ринку; підвищення якості стандартів статистичної фінансової звітності з розкриттям інформації для публічного доступу; реформування юридичних норм, пов'язаних з угодами про взаємозаліки й банкрутством багатонаціональних корпорацій; координація дій національних і міжнародних органів влади в регулюванні ринків похідних фінансових інструментів у світовому масштабі) та удосконалення фінансових заходів сприяння міжнародній бізнес-діяльності України через покращення доступу до кредитної інформації; посилення захисту міноритарних інвесторів; спрощення вирішення неплатоспроможності шляхом посилення прав забезпечених кредиторів; реформування системи оподаткування, активне залучення альтернативних фінансових інструментів, а саме краудфандінгу, P2P-кредитування, криптовалют тощо, і мають призвести до істотних змін на фінансовому ринку країни і суттєво підвищити рівень її міжнародної конкурентоспроможності на глобальних ринках.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Гончаренко Н.І., Доля Р.М., Сурін Д.В. Фіскальний інструментарій як ключовий елемент системи регулювання економічного розвитку держави на макрорівні // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2016. №5-6. С.90-93.

Особистий внесок здобувача: систематизовано існуючі погляди на проблеми формування і реалізації фіскальної політики.

2. Гончаренко Н.І., Сурін Д.В., Доля Р.М. Трансформація податкової системи у країнах Східної Європи: на прикладі Угорщини, Чехії та Польщі // Бізнес Інформ. 2016. №9. С.28-33 (Index Copernicus).

Особистий внесок здобувача: запропоновано науково-практичні рекомендації щодо напрямків удосконалення податкової системи в Україні та її адаптації до європейських стандартів у сфері оподаткування.

3. Гончаренко Н.І., Кравець М.А., Бондаренко М.І., Доля Р.М. Спреди суверенних кредитних дефолтних свопів як інструменти забезпечення міжнародної фінансової безпеки країн Єврозони // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2018. №8. С. 107-114. DOI: 24.26565/2310-9513-2018-8-12.

Особистий внесок здобувача: проведено регресійний аналіз показників спреду суверенних кредитних дефолтних свопів та класу кредитного рейтингу країн Єврозони.

4. Dolia R.M. The theoretical basis of financial instruments research in the world economy system // Економічний простір : збірник наукових праць. 2019. № 144. Р.33-45. DOI 10.30838/P.ES.2224.230419.33.472 (Index Copernicus).

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації у зарубіжних спеціалізованих виданнях:

5. Доля Р.М. Вплив фінансових інструментів на глобальну бізнес-систему // Znanstvena misel journal (Ljubljana, Slovenia). 2019. Vol.2, № 33. P. 17-20. (International Scientific Indexing).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Михайлик Б.С., Мороз В.А., Доля Р.М. Проблеми інтеграції банківського сектору України до ринку банківських послуг Європейського Союзу / Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин : Матеріали XII науково-практичної конференції молодих вчених 31 березня 2017 року. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. 424 с. С.182-185.

7. Доля Р.М., Гончаренко Н.І. Завдання реформування податкової системи України в контексті створення сприятливого фіскального клімату для міжнародного бізнесу / Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин : Матеріали XIII науково-практичної конференції молодих вчених 30 березня 2018 року. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2018. 326 с. С.72-75.

8. Доля Р.М., Святаш В.Д. Теоретичні засади дослідження присутності іноземного капіталу на фінансовому ринку України / Аналіз сучасних тенденцій забезпечення ефективності економіки країни: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 12-13 січня 2018 р.). К.: ГО «Київський економічний науковий центр», 2018. 160 с. С. 14-18.

9. Бунін С. В., Бондаренко М. І., Доля Р. М. Аналіз ринкової капіталізації фінансової системи світу // Європейська інтеграція: історичний досвід та економічні перспективи: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 26 жовтня 2018 р.). 2018. С. 10-14.

10. Bondarenko M.I., Goncharenko N.I., Bunin S.V., Dolya R., Kovalenko R. Theoretical principles of the research of the financial systems impact on the national economies economic growth // Innovations of the Future: Materials of XXXIII international scientific conference (Nov. 8, 2018, New York). Morrisville, Lulu Press., 2018. 143 p. P. 20-23.

11. Доля Р. М., Чигрінова О. Р. Заходи подолання фрагментації на фінансових ринках Європейського Союзу // Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин : Матеріали XIV науково-практичної конференції молодих вчених 29 березня 2019 року. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2019. 204 с. С.148-151.

АНОТАЦІЯ

Доля Р.М. Фінансові інструменти сприяння діяльності міжнародного бізнесу в умовах глобалізації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – Світове господарство і міжнародні економічні відносини

(Економічні науки). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2019.

Дисертація присвячена поглибленню теоретико-методичних засад дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу у глобальній економічній системі та розробці механізму залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України.

У роботі досліджено наукове підґрунтя та генезу розвитку міжнародного бізнесу у глобальному економічному просторі; систематизовано концептуальні засади формування фінансових інструментів у світовій економічній системі; запропоновано авторське визначення дефініції «фінансовий інструмент»; узагальнено методичні підходи дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу в умовах глобалізації, розроблено авторський науково-методичний підхід до дослідження особливостей функціонування міжнародного бізнесу у глобальному економічному просторі, а саме розроблено логіко-структурну схему дослідження ефективності впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу в умовах глобалізації.

У ході дослідження проведено кластерний аналіз країн світу за рівнем легкості ведення бізнесу у глобальній економічній системі; проаналізовано асиметричність розвитку міжнародного бізнесу у глобальному економічному просторі з виокремленням ключових факторів впливу на його розвиток в умовах фінансової глобалізації; досліджено особливості застосування фінансових інструментів та ефективність їх впливу на розвиток міжнародного бізнесу у світовій економіці.

З метою систематизації країн світу за рівнем сприяння діяльності міжнародного бізнесу у роботі запропоновано методичний підхід дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу в умовах глобалізації, що передбачає проведення оцінки за інтегральним індексом фінансового сприяння міжнародного бізнесу, який є результуючою коефіцієнтів ефективності кредитування, ефективності захисту міноритарних інвесторів та ефективності податкової системи.

За результатами дослідження обґрунтовано напрями подальшого використання фінансових інструментів у міжнародній бізнес-діяльності України у глобальній економічній системі; запропоновано механізм залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України в умовах глобалізації через активне запровадження інноваційних фінансових інструментів, у тому числі й онлайн, оновлення нормативно-правового забезпечення, розвиток страхового ринку, фінансово-кредитної та матеріально-технічної підтримки, який базується на подальшому розвитку цивілізованого фінансового ринку, його інструментів, привабливої середі міжнародного бізнесу з метою досягнення стабільних темпів економічного зростання; розробці, прийнятті і реалізації необхідних законодавчих актів; розвитку відповідної інфраструктури ринку, розширенні спектру фінансових інструментів, тощо.

У роботі розроблено науково-практичні рекомендації щодо подальшого розвитку національного фінансового ринку та бізнес-середовища України в умовах фінансової глобалізації, які згруповані за двома напрямками – удосконалення інфраструктури управління ринками похідних фінансових інструментів та удосконалення фінансових заходів сприяння міжнародній бізнес-діяльності України.

Ключові слова: фінансові інструменти, міжнародний бізнес, альтернативні ресурси фінансування, фінансові інновації, фінансова глобалізація, глобальна економічна система, механізм залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності країни.

ABSTRACT

Dolia R.M. The financial instruments of the international business activity assistance in the context of globalization. – Qualification scientific paper as a manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics: Specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – V.N. Karazin Kharkiv National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2019.

The dissertation is devoted to the deepening of theoretical and methodological principles of research of the financial instruments impact on the international business development in the global economic system and development of the mechanism of financial instruments attraction for international business activity assistance of Ukraine.

This dissertation investigates the scientific basis and genesis of international business development in the global economic area; systematizes the conceptual bases of financial instruments formation in the world economic system; generalizes the methodological approaches of the financial instruments impact research on the international business development in the context of globalization.

In the course of the research, a cluster analysis of the world countries on the level of doing business in the global economic system is carried out; the asymmetry of international business development in the global economic area is analyzed, with the identification of key factors influencing its development in the context of financial globalization; peculiarities of the financial instruments usage and the effectiveness of their impact on the development of international business in the world economy are investigated.

According to the research results, the directions of the financial instruments further usage in the international business activity of Ukraine in the global economic system are substantiated; the mechanism of financial instruments attraction for international business activity assistance of Ukraine in the context of globalization has been developed.

Keywords: financial instruments, international business, alternative financing resources, financial innovations, financial globalization, global economic system, the mechanism of financial instruments attraction for international business activity assistance.

ДОЛЯ РОМАН МИКОЛАЙОВИЧ

**ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СПРИЯННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук

Підписано до друку 21.11.2019.
Формат 60x90/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.
Замовлення № ____.